

ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

УДК 336.71

*М. П. Войнаренко**
*Л. М. Білорусець***

СОЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Досліджуються питання доступності використання населенням фінансово-кредитного обслуговування з метою вирішення соціальних проблем та підвищення добробуту. Визначається необхідність використання показників співставлення регіонів за рівнем фінансового банківського залучення населення. Пропонується застосування альтернативних індексів фінансового банківського залучення населення як показників рівня соціалізації фінансово-кредитного обслуговування фізичних осіб. Доводяться переваги та можливості використання індексів фінансового банківського залучення населення

Ключові слова: підвищення добробуту, фінансове залучення населення.

Исследуются вопросы доступности использования населением финансово-кредитного обслуживания с целью решения социальных проблем и повышения благосостояния. Рассматривается возможность использования показателей сопоставления регионов за уровнем финансового банковского привлечения населения. Предлагается применение альтернативных индексов финансового банковского привлечения населения как показателей уровня социализации финансово-кредитного обслуживания физических лиц. Доказываются преимущества и возможности использования индексов финансового банковского привлечения населения

Ключевые слова: повышение благосостояния, финансовое привлечение населения.

The questions of availability of the use of people of financial credit service are investigated with the purpose of decision of social problems and increase of welfare. Possibility of the use of indexes of comparison of regions is examined after the level of the financial bank bringing in of population. Application of alternative indexes of the financial bank bringing in of population is offered as indexes of level of socialization of financial credit maintenance of physical persons. There are advantages and possibilities of the use of indexes of the financial bank bringing in of population.

Keywords: increase of welfare, financial bringing in of population.

Постановка проблеми. В сучасних умовах ринкового соціального розвитку гостроти набувають питання доступності населення до використання фінансово-кредитного впливу на процес підвищення особистого добробуту. Отримання безпосередньої можливості самостійно впливати на власний добробут (отримання житла, освіти, якісного медичного обслуговування, забезпечення поточних потреб) через використання фінансово-кредитних важелів (пільгового кредитування, активізації заощаджування, пенсійної та страхової систем) може вважатись формою розширення прав та фінансових можливостей значної частина населення.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що питанням соціального потенціалу фінансово-кредитного обслуговування населення присвячували окремі праці В. Александров, І. Алексеев, В. Остапенко, В. Жеребин. Питанням визначення регіональних коефіцієнтів людського розвитку у своїх роботах приділено увагу Лібановою Е., Лісогор Л., Макаровою О., Новиковим В. Однак проблема системного впливу фінансово-кредитного залучення населення на вирішення соціальних проблем вирішена не повною мірою та залишається актуальною.

Метою статті є розгляд питання щодо необхідності комплексного підходу дослідження

* Войнаренко М. П. — д-р екон. наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, перший проректор.

** Білорусець Л. М. — асистент кафедри обліку та аудиту.

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький.

соціального потенціалу фінансово-кредитного обслуговування населення та обчислення показників фінансового банківського залучення населення.

Виклад основного матеріалу. Соціальний потенціал фінансово-кредитного обслуговування населення через фінансове банківське залучення населення проявляє себе через розширення сфери діяльності формальної фінансово-кредитної системи в частині впливу на підвищення добробуту. Фінансове банківське залучення, таким чином, відображає доступність банківських послуг для будь-яких категорій населення, у тому числі осіб, які знаходяться в несприятливому стані та осіб з низькими доходами. Натомість, на даний час фінансове залучення розглядається банками як можливість сприяти зростанню бізнесу, а не добробуту.

Обмеження свідчать про обмежений доступ до фінансових послуг, таких як депозити, кредити, грошові перекази та страхові послуги, для значної частини населення [3, с. 13–17]. Вважається, що це є перешкодою на шляху зростання зазначеного сектору. Не створені зручні умови користування формальними фінансовими послугами: відсутня належна консультативна служба, існують складності оформлення документів та умов користування фінансовими послугами тощо. Натомість, доступність фінансових послуг дозволяє багатьом людям приймати активну участь в економічній діяльності, що сприяє зростанню економіки. Проте, лише деякі банки беруть активну участь у фінансовому залученні населення.

При реалізації політики фінансового залучення банки стикаються з багатьма проблемами: ризику неповернення кредитів, несвочасне повернення, необхідність додаткової кваліфікованої робочої сили, висока вартість послуг тощо. Таким чином, багато банків не сприяють повноцінній реалізації планів фінансового залучення для прискорення економічного зростання. Необхідна програма розвитку фінансових послуг з метою фінансового залучення усіх верств населення.

У більшості розвинутих країн світу налагоджені партнерські взаємовідносини банківської системи та більшої частини населення країни. Банківське регулювання гарантовано сприяє підтримці високого рівня соціального забезпечення населення та, зрештою, сприяє зростанню його добробуту. Насамперед це має прояв через здатність банківської системи сприяти широким верстам населення отримати доступ до програм із забезпечення житлом, якісного медичного обслуговування та отримання професійної освіти. Але насамперед банківська система спрямована на ефективне використання банківського обслу-

говування населення для збереження та примноження грошових ресурсів людини [1, с. 116–127; 2, с. 34–36]. На сучасному етапі розвитку України склалась гостра необхідність розробки концепції забезпечення гідного рівня добробуту її населення.

Дослідження формування і функціонування фінансово-кредитного впливу на добробут населення має виходити з того, що цей вплив здійснюється як через вплив на економічний розвиток держави, так і через підтримку розвитку домогосподарств. Перший аспект визначає, що добробут населення спирається на відповідний розвиток держави та її регіонів. Другий, що за умови досягання економічного зростання та справедливого розподілу благ у конкретному суспільстві вдається досягнути підвищення рівня добробуту населення.

В цілому, основними кількісними характеристиками, які відображають обсяги добробуту вважають, зокрема, показники доходів населення, середні обсяги грошових доходів, середні обсяги нарахованих пенсій, розміри прожиткового мінімуму та частку населення із грошовими доходами вище прожиткового мінімуму тощо. Економічним показником найнижчого добробуту є прожитковий мінімум. Обсяг прожиткового мінімуму повинен враховувати вартість споживачького кошика (із мінімальним набором продуктів харчування, послуг та непродовольчих товарів), та вартість обов'язкових платежів та зборів, які у сукупності забезпечуватимуть життєдіяльність та рівень здоров'я людини [4, с. 113–127].

Добробут населення визначається, зокрема, через фактичне споживання матеріальних благ та послуг, та порівняння такого споживання із нормативними значеннями, притаманними іншим періодам розвитку суспільства, або усередненим показникам, або так само методологічно розрахованим показникам інших країн. Значущим, у контексті дослідження, відображенням досягнутого добробуту приватних осіб, можуть бути обсяги особистих заощаджень населення країни та частка особистих заощаджень (залишку особистих доходів) [5, с. 47–50].

В цілому, підвищення добробуту населення є неможливим без стимулювання ефекту заощаджень, для чого використовуються найширші заходи пропагандистського характеру. Типові заощадження приватних осіб формуються з метою задоволення потреб та підвищення добробуту у майбутньому.

Розвиток фінансово-кредитної системи вважається одним з пріоритетних завдань економічної політики багатьох країн. Хоча важливість фінансового залучення широко визнана, але відсутня теоретично обґрунтована комплексна міра,

яка може бути використана для вимірювання рівня фінансового залучення. Для заповнення цієї прогалини пропонується два індекси фінансового банківського залучення (ІФБЗ): багатовимірні індекси, в яких інформація стосовно різних вимірів фінансового залучення агрегується в єдине індексне число зі значеннями між 0 та 1, де 0 означає повне фінансове виключення, а 1 — повне фінансове залучення в економіці. Індекси легко обчислюються і можуть бути використані для міжрегіональних та темпоральних співставлень. При побудові індексів використано аксіоматичний підхід до визначення індексних чисел. Запропонована концептуальна схема для агрегування даних з фінансових послуг за різними вимірами. Запропоновані індекси фінансового залучення дозволяють розрахувати внесок різних вимірів до загальних досягнень. Це в свою чергу дозволяє ідентифікувати розмірності залучення, які у більшій/меншій мірі сприяють загальному залученню, а тому виділити виміри, які заслуговують особливої уваги з точки зору економічної політики.

Фінансове залучення (або, навпаки, фінансове виключення) в науковій літературі визначається в контексті більш широкої проблеми соціального залучення (або виключення). У широкому сенсі на фінансове залучення посилаються як на надання фінансовою системою економіки фінансових послуг своїм резидентам. Фінансове виключення може бути результатом проблем із доступом, умовами, ціною, станом ринку, або, як наслідок негативного досвіду, може мати місце самовиключення. Таким чином, фінансове залучення може бути визначене як процес, який забезпечує доступ до фінансових послуг та своєчасне і адекватне кредитування уразливих груп населення за доступною ціною.

Для банків фінансове залучення стосується поширення банківської діяльності серед різних верств населення. Сфера діяльності може бути досить великою і може бути різною в різних регіонах та країнах. Наприклад, у Великобританії основними вимірами фінансового залучення є доступність банків, доступність недорогих кредитів та доступність дорадчої служби. В той час як ці виміри є важливими також для України, в Україні значна частина кредитних ресурсів спрямовується на пільгове кредитування пріоритетних секторів, таких як сільське господарство та зони пріоритетного розвитку. Необхідно також забезпечити, щоб особи із низькодохідних груп не мали будь-яких проблем при відкритті банківських рахунків. Очевидно, що фінансове залучення є багатовимірним явищем.

Дослідження процесу фінансового залучення має велике значення для суспільства, оскільки

наслідки масштабного фінансового виключення можуть бути надзвичайно шкідливими як з економічної, так і з соціальної точок зору. Фінансове виключення може призводити до нижчих інвестицій завдяки труднощам в отриманні доступу до кредитів або отримання кредитів від неформального сектору під дуже високі відсотки. Зокрема, без широкого та легкого доступу наслідком є не лише погіршення стану бідних верств населення, наслідком може бути знищення малого бізнесу. Високо розвинена фінансова система є дуже важливою для економічного розвитку. Очевидно, що розвиток фінансової системи сприяє економічному зростанню. Нарешті, оскільки добробут населення залежить від багатьох атрибутів, таких як доходи, система охорони здоров'я, освіта, житло тощо, доступність фінансових послуг може також розглядатись як одна із основних компонент людського добробуту. Тому необхідно розробити відповідні механізми для сприяння фінансовому залученню [5, с. 46–51; 6, с. 15–22; 7, с. 10–15].

Для отримання загальної картини банківської діяльності за різними вимірами, необхідно розробити індекс фінансового залучення. Цей індикатор повинен відображати рівень ефективності банківської системи. Більше значення індексу вказує на вищу ефективність завдяки покращенню банківської діяльності за виміром із вищим значенням. На такий індекс можна посилатись як на індекс досягнень у функціонуванні.

Пропонується використовувати у практиці два індекси фінансового залучення (ІФЗ1 та ІФЗ2) в якості синтетичної композитної міри, яка задовольняє наведеним вище критеріям. Вони приймають значення на відріжку $[0,1]$, де 0 означає повне фінансове виключення, а 1 — повне фінансове залучення. Такі індекси, на наш погляд, будуть корисними для практичного використання та як інструмент наукових досліджень. В модельному прикладі значення індексів обчислені за період 2005–2012 років для 42 економік за даними МВФ.

Оскільки фінансова система повинна оцінюватись за декількома параметрами, при побудові індексів фінансового залучення (ІФЗ), використовується багатовимірний підхід. Наш підхід аналогічний тому, який використовується ПРООН для розрахунку деяких відомих індексів, таких як ІЛР, ІГН, ІББ (індекси людського розвитку, гендерної нерівності та багатовимірної бідності відповідно) тощо [4]. Аналогічно цим індексам, при обчисленні ІФЗ спочатку обчислюється значення по кожному виміру фінансового залучення. Нехай банківська система має $###$ видів (вимірів) діяльності. Кожний вимір представляє окремий вид функціонування (окрему банківську послу-

гу). Ці функціонування можуть бути кількістю депозитних рахунків на 1000 дорослих осіб, кількістю відділень банків (на 100000 осіб), кількістю банкоматів (на 100000 осіб), обсягом наданих кредитів у відсотках до ВВП тощо. Нехай x_i — досягнутий рівень або обсяг функціонування i . Нижня та верхня границі x_i , відповідно позначені через m_i та M_i . За припущенням $m_i < M_i$. Це означає, що відкрита множина (m_i, M_i) є не пустою. Припускаючи, m_i та M_i досягаються, маємо $x_i \in [m_i, M_i]$. Для практичного застосування в якості значень m_i та M_i можна використати вибірковий мінімум та максимум, відповідно.

Є багато способів явної специфікації функції A , де $0 < r < 1$ — константа. Використовуємо інтуїтивно прийнятний спосіб, який тісно пов'язаний із індикатором ПРООН для окремого атрибута. Така форма A має вигляд

$$A_r(x_i, m_i, M_i) = \left(\frac{x_i - m_i}{M_i - m_i} \right)^r, \quad (1)$$

де x_i — досягнутий рівень або обсяг функціонування показника;

m_i — нижня границя x_i ;

M_i — верхня границя x_i ;

r — параметр чутливості залучення у тому сенсі, що при заданих значеннях x_i , m_i та M_i , при зменшенні значення r , значення функції $A(x_i, m_i, M_i)$ зростає. При $r = 1$ маємо:

$$A_1(x_i, m_i, M_i) = \frac{x_i - m_i}{M_i - m_i}. \quad (2)$$

Формули (1)–(2) гарантують, що $0 \leq A_i \leq 1$. Чим вище значення x_i , тим вищий рівень досягнуто по виміру i .

Сформулюємо наступні чотири основні аксіоми для довільного індикатора ### окремого функціонування та проаналізуємо індекс (1) на відповідність цим аксіомам.

1. Монотонність: При заданих m_i та M_i для довільного значення зміни $\delta > 0$ такого, що

$$x_i + \delta \in [m_i, M_i],$$

$$A(x_i + \delta, m_i, M_i) - A(x_i, m_i, M_i) > 0.$$

2. Однорідність: Для довільного $c > 0$, $A(x_i, m_i, M_i) = A(cx_i, cm_i, cM_i)$.

3. Менша різниця у виграші при вищих рівнях досягнень: Нехай $x_i \in [m_i, M_i]$ — довільний рівень досягнень у функціонуванні i . Тоді для довільного значення $\delta > 0$ такого, що $x_i + \delta \in [m_i, M_i]$ величина приросту значення індикатору функціонування i , $A(x_i + \delta, m_i, M_i) - A(x_i, m_i, M_i)$ є спадною функцією x_i .

4. Нормалізація гарантує, що індикатор рівня функціонування i дорівнює нулю та одиниці

в екстремальних випадках, коли функціонування приймає максимальне та мінімальне значення, M_i та m_i , відповідно. Обернене твердження також справедливе. Тобто, коли значення індикатора дорівнює одиниці або нулю, рівень досягнень у функціонуванні є максимальним або мінімальним, відповідно.

Монотонність говорить, що зростання рівня досягнень у функціонуванні збільшує значення індикатора. Наприклад, фінансове залучення повинне зростати, якщо збільшується кількість банківських відділень на 100 000 осіб. Умова однорідності гарантує, що індикатор не залежить від одиниць вимірювання. Це, у свою чергу, є корисною властивістю при агрегуванні індикаторів функціонування в єдиний індекс. Наприклад, не можна додавати кількість банківських рахунків на 1000 дорослих осіб до кількості банківських відділень на 100000 осіб. Проте, якщо ці характеристики представлені у вигляді дійсних безрозмірних чисел, така операція є законною. Однорідність це гарантує. Четверта аксіома є аналогом закону спадної маргінальної корисності. Згідно із цією аксіомою, зростання значення індикатора, спричинене зростанням рівня функціонування є більшим при нижчих рівнях функціонування (формально, функція

$$A_r(x_i, m_i, M_i), 0 < r < 1$$

є угнутою функцією x_i). Наприклад, збільшення кількості банківських відділень на 100000 дорослих від 10 до 15 дає більший приріст значення індикатора функціонування, ніж збільшення від 1000 до 1005.

Для усіх значень $0 < r < 1$ індекс $A_r(x_i, m_i, M_i)$ задовольняє чотирьом основним аксіомам. Проте, при $r = 1$, $A_r(x_i, m_i, M_i)$ задовольняє лише першим трьом. Очевидно, що при $r = 1$ отримується індекс (2), та у цьому сенсі індекс (1) є узагальненням індексу (2).

В методиці ПРООН розглядається три індикатори добробуту: очікувана тривалість життя при народженні, освітні досягнення та реальний ВВП на особу. У цьому випадку A_r є індикатором добробуту i . Оскільки різниця $(1 - A_r)$ представляє розрив між фактичним значенням індексу та його максимально досяжним значенням, вона також може розглядатись як функція депривацій для функціонування i . При $r = 1$ функція депривацій співпадає із функціональною формою ПРООН зразка до 2010 року.

Осереднюючи окремі індикатори (1) за видами функціонування, отримуємо бажаний індекс фінансового залучення:

$$I\Phi 31 = I_r(A_r(x_1, m_1, M_1), \dots, A_r(x_k, m_k, M_k)) = \frac{1}{k} \sum_{i=1}^k \left(\frac{x_i - m_i}{M_i - m_i} \right)^r, \quad (3)$$

де A – функціональний індикатор фінансового залучення;

x_i – досягнутий рівень або обсяг функціонування показника;

m_i – нижня границя x_i ;

M_i – верхня границя x_i ;

k – вимірність простору фінансове залучення;

r – параметр чутливості залучення.

Якщо використовується k вимірів фінансового залучення при $r = 1$, регіон (країна) представляється точкою $D = (d_1, d_2, \dots, d_k)$ k -вимірного простору Декарта, де $d_i = A_1(x_i, m_i, M_i)$. В k -вимірному просторі точка $O = (0, 0, \dots, 0)$ відповідає найгіршій ситуації (повне виключення по усім вимірам), а точка $I = (1, 1, \dots, 1)$ представляє найвищі досягнення по усім вимірам. Індекс фінансового залучення, $I\Phi 32$, тоді є оберненою нормалізованою відстанню Евкліда точки D від ідеальної точки $I = (1, 1, \dots, 1)$:

$$I\Phi 32 = 1 - \frac{\sqrt{(1-d_1)^2 + (1-d_2)^2 + \dots + (1-d_k)^2}}{\sqrt{k}}, \quad (4)$$

де d_i – відповідний вимір фінансового залучення $d_i = A_1(x_i, m_i, M_i)$;

k – фінансове залучення k -вимірного простору.

У формулі (4), чисельник другої компоненти є відстанню Евкліда від ідеальної точки, яка нормалізується шляхом ділення на \sqrt{k} , а віднімання від 1 дає обернену нормалізовану відстань. Нормалізація необхідна для того, щоб значення змінювалось від 0 до 1, а обернена відстань використовується для того, щоб більше значення $I\Phi 32$ відповідало вищому рівню фінансового залучення.

Розглянемо основні аксіоми, яким повинен задовольняти довільний індекс фінансового залучення, I , який визначений як функція окремих індикаторів $A(x_i, m_i, M_i), 1 \leq i \leq k$.

(1) Обмеженість:

$0 \leq I(A(x_1, m_1, M_1), \dots, A(x_k, m_k, M_k)) \leq 1$, де нижня та верхня границі досягаються тоді і тільки тоді, коли для усіх $i \in \{1, 2, \dots, k\}$, $x_i = m_i$ та $x_i = M_i$, відповідно.

(2) Глобальна монотонність: Якщо (x_1, \dots, x_k) та (y_1, \dots, y_k) – два вектори досягнень, $x_i \geq y_i$ зі строгою нерівністю принаймні для одного i та $x_i, y_i \in [m_i, M_i], 1 \leq i \leq k$, то

$$I(A(x_1, m_1, M_1), \dots, A(x_k, m_k, M_k)) > I(A(y_1, m_1, M_1), \dots, A(y_k, m_k, M_k)).$$

(3) Глобальна однорідність:

$$I(A(x_1, m_1, M_1), \dots, A(x_k, m_k, M_k)) = I(A(c_1 x_1, m_1, M_1), \dots, A(c_k x_k, m_k, M_k)),$$

де $c_i > 0, i \in \{1, 2, \dots, k\}$ – скаляр.

(4) Глобальна менша різниця у виграші при вищих рівнях досягнень: для довільного $x_i \in [m_i, M_i]$ та довільного $\delta_i \geq 0$ зі жорсткою нерівністю принаймні для одного i , таких, що $x_i + \delta_i \in [m_i, M_i], i \in \{1, 2, \dots, k\}$, величина приросту

$$I(A(x_1 + \delta_1, m_1, M_1), \dots, A(x_k + \delta_k, m_k, M_k)) - I(A(x_1, m_1, M_1), \dots, A(x_k, m_k, M_k))$$

є спадною функцією x_i (при додатних δ_i).

(5) Симетричність:

$$I((A(x_1, m_1, M_1), \dots, A(x_k, m_k, M_k))P) = I(A(x_1, m_1, M_1), \dots, A(x_k, m_k, M_k)),$$

де P – $k \times k$ -матриця перестановок.

Очевидно, що аксіоми (1)–(4) є «глобальним» аналогом аксіом, використаних при специфікації одновимірного індикатора. Відмітимо, що при визначенні аксіоми (3), сталість коефіцієнта за усіма вимірами не припускається. Це зауваження стосується також значень δ_i в аксіомі (4). В аксіомі (2) не вимагається, що невід'ємні різниці $x_i - y_i$ були однаковими за усіма вимірами. Таким чином, формулювання аксіом (2)–(4) є досить загальним. Аксіома 2 є аналогом строгого принципу Парето, який застосовується при оцінюванні поліпшення соціального стану. Аксіома 5 є умовою анонімності. Згідно із цією аксіомою перевпорядкування окремих індикаторів не впливає на значення індексу фінансового залучення. Таким чином, будь-які характеристики, інші, ніж значення вибраних індикаторів, не мають відношення до вимірювання фінансового залучення.

Легко перевірити, що для усіх значень $0 < r < 1$ глобальний індекс задовольняє усім п'яти наведеним вище аксіомам. Оскільки I_r є арифметичним середнім значенням одновимірних індикаторів, цей факт можна використати для оцінювання внеску окремих вимірів. Величина $T_i = A_r(x_i, m_i, M_i) / k$ може розглядатись як внесок компоненти (функціонування) i в фінансове залучення. Внесок у відсотках має вид $A_r(x_i, m_i, M_i) 100 / (k I_r)$. Така декомпозиція є корисною для ідентифікації розмірностей, які більш (менш) чутливі до фінансового залучення. З соціально-економічної точки зору варто, щоб

за менш чутливими розмірностями досягався вищий рівень фінансового залучення.

Індекс фінансового залучення (5) можна представити у формі:

$$ІФЗ2 = 1 - \sqrt{\frac{1}{k} \sum_{i=1}^k ((M_i - x_i) / (M_i - m_i))^2}, \quad (5)$$

де x_i — досягнутий рівень або обсяг функціонування показника;

m_i — нижня границя x_i ;

M_i — верхня границя x_i ;

k — вимірність простору фінансове залучення.

В цьому індексі спочатку осереднюються розриви між фактичними значеннями окремих досягнень та відповідними максимально досяжними значеннями, а саме $(M_i - x_i)$ відносно інтервалу $(M_i - m_i)$ за усіма функціонуванням (розмірностями). Оскільки досяжна верхня границя цього середнього значення дорівнює одиниці, його відстань до одиниці є індексом фінансового залучення.

Серед перших кандидатів на роль індикаторів для використання в індексах фінансового залучення можна навести: географічне поширення: кількість банківських відділень 1000 кв. км; демографічне поширення: кількість банківських відділень на 100 000 осіб; географічне поширення банкоматів: кількість банкоматів на 1000 кв. км; демографічне поширення банкоматів: кількість банкоматів на 100 000 осіб; кредити на особу: кількість кредитів на 1000 осіб; відносний обсяг кредитів: середній обсяг кредиту відносно ВВП на особу (варіант: відносно наявного доходу на особу); депозитні рахунки на особу: кількість депозитів на 1000 осіб; відносний обсяг депозитів: середній обсяг депозиту відносно ВВП на особу (варіант: відносно наявного доходу на особу).

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті запропоновано використання індексів фінансового залучення (ІФБЗ) — багатовимірних величин, подібних за економічною природою таким добре відомим індексам розвитку, як ІЛР, ІГН та ІББ. Такі індекси можуть також бути корисними для фахівців при вирішенні питань

формування емпіричних взаємозв'язків між рівнем економічного розвитку та рівнем фінансового банківського залучення населення. Для надійного та точного оцінювання ІФБЗ необхідною є наявність первинної статистичної інформації на національному та регіональних рівнях. За відсутності відповідних даних (таких як доступність, своєчасність та якість фінансових послуг), неможливо включити в індекс деякі важливі аспекти функціонування фінансово-кредитної системи. Необхідно докласти багато зусиль зі збору та класифікації даних про різні аспекти фінансово-кредитного обслуговування та банківського залучення населення.

Література

1. Александров В. Т. Банківська справа. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Банківські операції : навчальний посібник / В. Т. Александров, В. В. Остапенко та ін. — К. : АВТ, 2004. — Т. 1. — 528 с.
2. Алексеев И. В. Кредитные союзы Украины: природа и проблемы / И. В. Алексеев, Н. Б. Алексеева // Бизнес-Информ. — 2011. — № 2, Т. 1. — С. 34–36.
3. Войнаренко М. П. Проблеми розвитку фінансових установ за умов ринку : монографія / М. П. Войнаренко, Л. М. Білорусець, В. С. Ченаш. — Хмельницький : ХНУ, 2005. — 131 с.
4. Жеребин В. М. Уровень жизни населения / В. М. Жеребин, А. Н. Романов. — М. : ЮНИТИ-ДАТА, 2002. — 592 с.
5. Лібанова Е. М. Соціальні проблеми і соціальні важелі конкурентоспроможності української економіки / Е. М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. — 2008. — № 2. — С. 46–51.
6. Лисогор Л. С. Система измерения качества жизни: направления измерения и индикаторы: доклад / Л. С. Лисогор. — К. : ІДСД, 2012. — 23 с.
7. Макарова О. В. Регіональний індекс людського розвитку: причини та напрями вдосконалення методики розрахунку / О. В. Макарова, О. М. Гладун // Статистика України. — 2012. — № 1. — С. 10–15.

Поступила до редакції 26.11.14

© М. П. Войнаренко, Л. М. Білорусець, 2014